

Тема уроку. Іменники, що мають лише форму однини або множини

Завдання 1. Узагальнення матеріалу (самостійне опрацювання)

1. Переважна більшість іменників має форми однини і множини (*стіл — столи, зошит — зошити, ліс — ліси*). Множина іменників утворюється від однини зміною закінчення або наголосу: *гора — гори, вітер — вітри, глибоке знання — глибокі знання*.
2. Частина іменників має форму тільки однини (*Київ, географія, мілітаризм, хліборобство, будування, баранина, аспірин, клей*). Сюди належать і збірні іменники (*молодь, малеча, волосся, гілля*).
3. Значна кількість іменників виступає тільки у формі множини (*Карпати, Чернівці, мемуари, вибори, ресурси, джунглі, висівки, вершки*).
4. Запам'ятаймо, що в українській та російській мовах є іменники-відповідники, що відрізняються формами числа:

Двері (мн.), широкі двері	Дверь (одн.), широкая дверь
Меблі (мн.) — м'які меблі	Мебель (одн.) — мягкая мебель
Похорон (одн.) — Був на похороні брата.	Похороны (мн.) — Был на похоронах брата.
Волосся (одн.) — довге волосся	Волосы (мн.) — длинные волосы
Чорнило (одн.) — червоне чорнило	Чернила (мн.) — красные чернила
Годинник (одн. і мн.), гарний годинник, гарні годинники.	Часы (мн.), хорошие часы.

Іменники, що вживаються тільки в однині:

1. Назва речовин: сметана, чорнило, клей.
2. Збірні іменники: людство, листя, худоба.
3. Іменники з абстрактними значеннями: телебачення, доброта.
4. Власні назви: тернопіль, волинь, прип'ять.

Іменники, що вживаються тільки в множині:

1. Назви парних предметів: штани, ножиці, сани.
2. Назви, що мають матеріально-речовинне значення: дріжджі, висівки.
3. Назви сукупностей предметів: гроші, фінанси.
4. Назви від різків часу, свят, побутових обрядів: хрестини.
5. Власні назви: Суми, Семигори, Черкаси.

Завдання 2. Служба розшуку

Знайдіть «зайве» слово й додайте власний приклад:

- 1) причепа, слюсар, бідолаха, лівша; 2) веселощі, ворота, ріки, окуляри; 3) вітер, бензин, хутір, море; 4) учнівство, дитинство, добро, іграшка.

Завдання 3. Вибірковий диктант

Виписати іменники в дві колонки: 1) ті, що вживаються тільки у формі однині; 2) ті, що вживаються лише в множині.

Радощі, врода, пестоці, Київ, пахоці, Дніпро, Карпати, ножиці, ворота, хід, сміливість, граблі, чорнило, окуляри, білило, коноплі, гіпс, мед, сходи, сани, сіни, ясла, малювання.

Завдання 4. (Варіант за власним вибором)

► Доберіть із довідки потрібні множинні іменники і поставте їх на місці пропусків у наведених прислів'ях і приказках.

1-й варіант

1. Коли не коваль, то і ... не погань. 2. Це ще ..., по воді писано, а ... скороджено. 3. Робіть хоч ..., та не будете ... 4. Видно, що Гапка млинці пекла, бо всі ... у тісті. 5. Як прийшли ..., то і жінка крива.

2-й варіант

1. Не в свої ... не сідай. 2. Виміняв сліпий у глухого дзеркало на .. 3. Оце так пани — на трьох одні .. 4. ... псують людину. 5. Радуйся, Хвесе, бо кіт сало несе, радуйся вельми, бо вже перед ...

Для довідок: цимбали, груди, граблі, кліщі, вила, сани, двері, штани, лінощі, люди, ворота, жнива.

Завдання 5. Вправа 7 (с.165)

Випишіть іменники, які змінюються за числами.

Бровари, броварі, папери, долари, виступи, Прилуки, луки, кокоси, фінанси, романси, школи, канікули, дівчата, кущі, лінощі, змагання, озера, ворота, ліки, поляки, лапки, пороги, триноги, сценарії, змії, помії, талони, купони, балони, макарони, перегони, кеглі, джунглі, обценьки, витребеньки, скупощі, заручини, малюнки, картинки, обжинки, сходинки.

Завдання 6. Тестування

► Виконайте тестові завдання

1. Укажіть, у якому рядку не всі іменники мають форми і однини і множини:

- А гори, річки, ходіння, Харків, озера;
- Б дитина, гірка, комаха, будинок, слово;
- В книга, читач, пісня, вірш, викладач;
- Г край, район, серце, козак, гребля;
- Д садочок, черешня, дерево.

2. У якому рядку всі іменники мають форму тільки множини?

- А Лінощі, веселощі, мудрощі, заздрощі, жнива;
- Б думки, сестри, сім'ї, розмови, двері;
- В альпи, вулиці, байки, бурі, гори;
- Г вишні, лелеки, долоні, пісні, Суми;
- Д чернівці, міста, долини, джерела, ріки.

3. У якому рядку всі іменники мають форми і однини, і множини?

- А Білизна, височінь, доброта, глибина, заздрість;
- Б селянство, професура, ботвиння, сонце, косар;
- В фосфор, глина, золото, сало, яшма;
- Г книга, заєць, огірок, країна, ніс;
- Д читання, сум, демократизм, доцільність, лагідність.

4. Укажіть, у якому рядку не всі іменники мають форми і однини, і множини:

- А Мороз, вітер, берег, лебідь, мелодія;
- Б Сніг, знання, сіль, намисто, учнівство;
- В Лелека, степ, стежка, колодязь, пролісок;
- Г Вулик, блискавка, криниця, учень, друг;
- Д Казка, герой, хмарка, ранок, гриб.

5. Лише в однині вживаються всі іменники рядка:

- А вазон, прикрість, зелень;
- Б Крим, молоко, залізо;

В Дністер, козацтво, ім'я;

Г людство, сум, мальва;

Д радість, золото, вітер.

6. Лише форму однини мають обидва іменники рядка:

А комашня, чапля;

Б молодь, нація;

В журба, сумнів;

Г кисень, кабінет;

Д сметана, вапно.

7. Лише форму однини мають обидва іменники рядка:

А вуглець, родовище;

Б щирість, здобуток;

В селянство, шляхта;

Г срібло, пектораль;

Д артилерія, лейтенант.

8. Лише в множині вживаються всі іменники рядка:

А Карпати, проблеми, вечорниці;

Б входини, народи, Альпи;

В дріжджі, заручини, обличчя;

Г перемовини, двері, ножиці;

Д уста, м'ясниці, перешкоди.

9. Лише форму множини мають обидва іменники рядка:

А дебати, кеглі;

Б надра, бенкети;

В іменини, землі;

Г ворота, радощі;

Д штани, суперечки.

10. Лише форму множини мають обидва іменники рядка:

А оглядини, дерева;

Б хрестини, дрова;

В сутінки, вечори;

Г фінанси, кредити;

Д терези, виделки.

Домашнє завдання

1. Матеріал підручника Параграфи 50, 51
2. Вправа 5 (тестові завдання)
3. З'ясуйте за словником (зокрема електронним) значення незрозумілих слів. Поставте наголос у наведених множинних іменниках.

Лабети, лінощі, маргінеси, походеньки, городки, сухоти, хрестини, розглядини, ліки, перса, пожитки, пачоси, патьоки, корчі, ворота, тельбухи, одляски, обценьки, нутрощі, шати, пахощі, запросини, лахи, відвідини, святки, парфуми, ночви, памороки, солодощі.